

Magyar zeneörténet, 1978

Bárdos Kornél: A tatai Esterházyak zenéje, 1727–1846.

Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978. 259 l.

Ha a tatai Esterházy kastély nem vált is a világ zenei életének oly fontos centrumává, mint a kismartoni, Joseph Haydn ottani működése során, Bárdos Kornél izgalmas könyve mégis meggyőz róla, hogy a Dunántúlnak ezen a részén is pezsgő zenésélet folyt az Esterházyak idején, s Tatától Csákvárig iratok sokasága tanúsítja egy zenei központ létezését, kisugárzását. E régi bizonyságokat kutatta fel példamutatóan alapos, mégis színes, olvasmányos könyvében a szerző, s egyben arra is vállalkozott, hogy rekonstruálja ennek a tájegységnek a jelzett időhatárok közé eső zenei életét.

A Dunántúlnak azokon a területein, ahová nem ért el a török hódítás, vagy ahol csak átmenetileg jelentek meg a török had előőrsei, ott alakulhatott ki intenzív zenei élet, ahol a kastély körül olyan szilárd gazdasági bázis keletkezett, mely kellő és állandó anyagi biztonságot jelentett a kastély birtokosának. A fiatal Esterházyak Pozsonyból indultak ki Tata és Csákvár irányában. Eleinte még pozsonyi zenészek szórakoztatták a grófi társaságot. 1745-ben azonban már önálló zenekar működött Tatán. Az együttes nem volt nagylétszámú, s feladatai közé tartozott az is, hogy vásár- és ünnepnapokon ellássa a templomi szolgálatot is.

1806-tól Esterházy Miklós tatai „hangászkarának” igazgatója, „director chori”-ja *Menner Bernát* lett. Az ő működésétől számíthatjuk a tatai zenei élet felvirágzását. Menner – akárcsak korábban Kismartonban Haydn – rendszeres küzdelmet vív a zenészek jobb javadalmazásáért, magasabb fizetéséért. Harca eredményeképp hat év alatt megnövekszik az együttes létszáma, s a bérek is majd a kétszeresükre emelkednek.

1831 után annyiban változik a kép, hogy a zenei élet rendszeressé válik. Az iratok között már teljes műsorok is fennmaradtak; 1838-ból pedig a Jelenkorból ismerjük annak a hangversenynek részletes beszámolóját, melyen Menner zenekara Komáromban szerepelt. Sajnos Tatán a korabeli újságoknak nem volt tudósítója, ezért a hangversenyekről való beszámolók helyett csak a fennmaradt, rendkívül gazdag kottatárból és Menner Bernát zeneszerzői működéséből következtethetünk az itteni zenei élet színvonalára. Bárdos Kornél épp ennek illusztrálásául közli könyve VI. fejezetében a fennmaradt művek tematikus jegyzékét. A több mint ezerszáz tételt tartalmazó jegyzék virágzó zenekultúráról tudósít. Ennek hátterét, tevékeny tehetséges közreműködőit állítja elének plasztikus közvetlenséggel, gazdag filológiai kutatásokra támaszkodva a szerző.

Rónay László

Breuer János: Tizenhárom óra Kadosa Pállal.
Zeneműkiadó, Budapest, 1978. 172 l.

A zene iránt érdeklődők Kadosa Pált elsősorban mint közéleti embert és kitűnő zongorapedagógust, Kocsis Zoltán, Ránki Dezső és Schiff András tanárát ismerik. Már csak azért is reveláció ez a kötetlen beszélgetés, mert a zeneköltő életútjának olyan jelenségeire, tanulságaira irányítja a figyelmet, melyek a huszadik századi magyar művészet kutatása vonatkozásában is értékes szempontokat, ösztönzéseket adhatnak. Rendkívül értékesek azok az emléktöredékei – mindvégig mozaikszerűen pergeti vissza személyes emlékeit Kadosa Pál, s ezek hitelét csak fokozza, hogy nem egyszer így válaszol a jól feltett kérdésre: „Nem emlékszem már pontosan” –, melyek az Új Magyar Zenei Egyesület harmincas évekbeli működéséről adnak képet. Forrásértékűek a zeneszerző közlései a Modern Magyar Muzsikusok csoportjára vonatkozóan.

Újabban megélnékül a harmincas évek ellenállási mozgalmaival kapcsolatos kutató munka. *Breuer János* kérdéseivel segítségével Kadosa Pál visszapergeti emlékeiben a „Művészek, Írók, Kutatók Szövetsége” munkáját. Ennek kulturális műsorai Hont Ferenc későbbi rendezéseinek, a Vigadó-beli ellenállási esteknek lettek előfutárai. Alig két hónappal a második Bécsi Döntés után, amikor magasra csapott a mesterségesen szított irredenta láz, a MIKSZ „Mit adott Erdély a magyarságnak?” címmel rendezett műsort, melynek szónoka Erdei Ferenc volt és – mint Breuer mondja – „a hivatalos propagandaáramlattal szembefordulva, éppen a kelet-európai népek egymásrautaltságát volt hivatva bizonyítani”.

Kadosa Pál a huszas években a magyar avantgarde egyik legfontosabb alakja volt, s nemcsak kifejezetten zenei szempontok alapján fontos, amit e korszakáról elmond, hanem a kor magyar expresszionista avantgarde törekvéseit is alaposabban megismerhetjük közlései nyomán. Mindenekelőtt az *Új Föld* működésével és rendezvényeivel kapcsolatos emlékei, a „Független Művészek” csoportba töltött időszakának felidézése jelent újat. Kadosa fiatal korától ismerte *Kassákot*. Amint az író hazatért az emigrációból, újra kapcsolatba kerültek egymással. A zeneszerző meg is zenésített *Kassák*-verseket; két ilyen darabja előadásra került *Kassák* szerzői estjén, 1928. december 2-án, de szerepelt Kadosa Pál a „Független Művészek” 1928. március 13-i előadóestjén is, melyen az írók közül föllépett Déry Tibor, Illyés Gyula, *Kassák*, Kardos Tibor, Nádass József és Németh Andor. Kapcsolatba került a Vajda János Társasággal is, melynek előadóestjein ugyancsak szerepelt.

A Simplon-kávéházban gyakran találkozott *József Attilával*. „... nem merném azt mondani, hogy barátja voltam” – mondja szerényen, ám e közlésének ellentmondani látszik kettejük korán kialakult alkotó kapcsolata – a költőnek több versét megzenésítette, s meg is mutatta őket neki Baross utcai lakásán –, s a birtokában levő dedikált verseskötetek. *József Attila* halálának második évfordulóján a MIKSZ által rendezett emlékestén mutatták be Kadosa rá emlékező kantátáját, a *De amore fatali-t*. Ugyanezen az estén Darvas József mondott bevezetőt.

Ez a néhány kiragadott epizód is jelzi, hogy Kadosa Pál a szűkre szabott tizenhárom órában is sok újat, érdekeset mondott el a huszas-harmincas évek baloldali művészi mozgalmairól. Hogy ez így lehetett, az a kérdező, Breuer János érdeme is, aki valóban példamutató felkészültséggel, hatalmas anyag birtokában irányította a beszélgetést.

Rónay László

Csomasz Tóth Kálmán: Maróthi György és a kollégiumi zene.
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978. 239 l.

Amikor 1958-ban elkészült a Régi Magyar Dallamok Tára első kötete, *A XVI. század magyar dallamai*, Kodály Zoltán és Szabolcsi Bence egybehangzóan állították, hogy a magyar zene múltjával foglalkozó kutatás nagy adóssága Maróthi György munkásságának alapos ismertetése. Tőlük merítette az ösztönzést Csomasz Tóth Kálmán, könyve megírására. Műve azonban fokozatosan kiteljesedett, s nemcsak a harmincadik életévében elhunyt debreceni professzor zenei munkásságával ismeret meg, hanem a kollégiumi stílus kialakulásával és ennek fokozatos elsekélyesedésével is. Közben pedig – mintegy mellékesen – a 18. század első évtizedeinek fontos magyar kultúrközpontjáról, Debrecenről, szintén eleven, érzékletes képet rajzol.

Maróthi György 1715-ben született. 1731-ben, már mint rendkívüli ígérete a városnak, apja költségein külföldi tanulmányútra indult. Svájcban, Hollandiában és Németországban járt egészen 1737-ig. A szerző gondos nyomozó munkával követi nyomon útjának egyes állomásait, s még arról is tudósít, hogy a fiatal tudós majdnem minden otthonról kapott pénzét könyvekre költötte. Svájci tartózkodása idején ismerte meg az ott akkor virágzó, népszerűsége tetőpontján levő négyszólamú zsoltár-éneklet, melynek győzelemre vitele érdekében a kanton vezetői már a serdülő korú gyermekek újfajta zenei képzésére is nagy gondot fordítottak. Nem csoda, hogy Maróthiban is megérlelődött a zenei reform gondolata: hogy az itthon még mindig uralkodó egyszólamú zsoltáréneklés helyett a hazai előadási praxisban is meghonosítsa a külföldön tapasztaltakat. 1739-ben a nagy pestis idején alapított énekkarában tette erre az első kísérleteket.

Debrecenben nemcsak a zsoltáréneklés reformjának gondolatát kellett győzelemre vinnie, hanem változtatni akart a kollégiumi nevelés és oktatás egészén is. Képzeletében hatalmas zenei kollégiumok képe lebegett, azokat akarta meghonosítani szülővárosában is. Meg nem alkuvó harcot folytatott a hangjegyek szerint való éneklés diadalra juttatásáért. Élete és irodalmi működése azt sejtették, hogy siker koronázza erőfeszítéseit. Halála után azonban elsősorban az akkori „magyar kálvinizmus zenei igénytelensége miatt” zenei reformtörekvései kisiklottak, életműve azonban így is „széles vizen keskeny pallóvá” lehetett a késő századok ’megkésett melódiái’ felé.”

Nagy szándék, nagy tehetség félbemaradt életútja ez. Mégis felmérhetetlen jelentőségű a magyar zenetörténetben. Csomasz Tóth Kálmán bravúros biztonsággal oldotta meg feladatát, rajzolta meg hőse életútját és európai méretű törekvéseinek teljes hátterét.

Rónay László

Domokos Pál Péter: Hangszere magyar tánczene a XVIII. században.
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978. 183 l.

A magyar zenetörténet anyagából hiányzott a 18. század hangszeres zenéjének szinte minden emléke. Zenetudományunk legnagyobbjai is jóformán találgatásokra voltak utalva e század magyar hangszeres zenéjének kutatásával kapcsolatban (s tegyük hozzá: az adatok hiánya bizonyos vonatkozásban az irodalmi emlékek teljes értékű, minden szempontra kiterjeszkedő ismertetését is gátolta valamelyest). Domokos Pál Péteré az érdem, hogy fáradtságot nem ismerő munkával, különböző könyv- és kéziratárak mélyéről sikerült kiásnia a 18. század magyar zenéjének

felbecsülhetetlen értékű dokumentumait. Kutatás közben ébredt rá arra, hogy ez a kor is jelentős zenei emlékekkel rendelkezik, ennek nyomai azonban szinte évről évre nehezebben kideríthetők. Mint a jó kutatót általában, Domokos Pál Péter olykor a szerencse is pártfogásába vette, így a feltárt anyag ismeretében bizvást elmondhatjuk, hogy sikerült eltüntetnie a magyar zenetörténet egyik fehér foltját: táncdallamokkal, hangszeres zenével népesítve be e sokáig hallgató korszak kultúrtörténetét. Mindez nem jelenti természetesen azt, hogy a kutatásokat befejezettek tekinthetjük, hiszen jónéhány esetben ismeretlen a szerző személye, és nyilvánvaló az is, hogy a további forrásvizsgálatok az itteni példákat jelentékenyen szaporíthatják. A kezdeti lépés érdeme azonban kétségtelenül a szerzőé, akinek először sikerült megszólaltatnia azt az évszázadot, melyet még Kodály és Szabolcsi Bence is némának hitt.

R. L.

Feuer Mária: Pillanatképek. Magyar zeneszerzés 1975–1978.
Zeneműkiadó, Budapest, 1978. 170 l.

Feuer Mária beszélgetései, melyek az Élet és Irodalomban jelentek meg, eseményei voltak a magyar művészeti életnek. Hisz e párbeszéd – olykor monológok – során ütközött össze először a széles nyilvánosság előtt a mai magyar zene avantgarde irányzata, és a hagyományt mindenestől kielégítőnek, még továbbfejleszthetőnek vélt zeneszerzők csoportja. Helytelen volna úgy értelmezni e csoportosítást, hogy a modernség és a konzervativizmus vívja harcát: ki tagadná, hogy a legmodernebb hatáseffektussal dolgozó zeneszerző műhelyéből is kikerülhet bosszantóan lapos, sznob, konzervatív zenemű, s a hagyomány következetes vállalásának útján is lehet kiemelkedő csúcsra jutni. Inkább azért izgalmas a nézetek és vélekedések ütközését figyelni, mert a jelenség nemcsak zenei életünket jellemzi; az irodalomban és a képzőművészetben is megfigyelhetjük a szélsőségesen avantgarde törekvések jelenlétét, s bizonyára ezekben a művészeti ágakban is jótékonyan szolgálná a kibontakozás lehetőségének és irányának megvalósulását egy az itt közölthöz hasonló, nyílt, de nem bántó, polemikus, szenvedélyes, de sosem elvakult eszmecsere.

A beszélgetések többnyire – kimondva vagy kimondatlanul – az Új Zenei Stúdió működése körül folynak: ez az az intézmény, melynek működése, illetve a köré gyűlt fiatal zeneszerzők kompozíciói a legszenvédélyesebb viharokat kavarták a zenei közéletben. Ezért megkülönböztetett érdeklődésre tarthat számot az a beszélgetés, melyet a könyv szerzője *Vidovszky László*val, a Stúdió egyik alapító tagjával folytatott. Meglehet, az ő, *Jeney, Sály* és a többi fiatal komponista művei olykor elképesztik hallgatóikat, nyilatkozatuk viszont megfontolt. Elgondolkodtató, amit általában a mű és közönség viszonyáról, az alkotás befogadhatóságáról és a szerzemények magyar karakteréről mond el.

A művek értékét és sikerét nyilván nem a viták döntenek el. Az új magyar avantgarde törekvések végső mérlegét is az idő fogja elkészíteni. Ítélet vagy rajongás helyett a bölcs, türelmes és nagyvonalú értékelés segítheti csak munkáját. Külön öröm, hogy a legtöbb zeneszerző és előadóművész nyilatkozatából ezek az eredmények sugároznak.

Rónay László

Fodor András: *Vallomások Bartókról.*
Zeneműkiadó, Budapest, 1978. 149 l.

Egy nemzedék hitvallását szólaltatja meg szenvedélyes hangú írásaiban Fodor András a 20. század nagy magyar zeneszerzőjéről-zeneszerzőjéért, hiszen nem volt olyan könnyű kezdetben elfogadtatni azt a Bartók-muzsikát, amely ma már az egyetemes zeneirodalomban is rangot biztosít a magyar zene számára. Ezt a küzdelmes utat járja végig a lírai megfogalmazású emlékezés, recenziógyűjtemény.

A *Küzdelem Bartókért* múltidéző gondolataiból kiderül, hogy ha lassan is, de 1955-ben mégiscsak történik valami jelentősebb, a fiatalok kis csoportjának lelkes propagációján túlnövő megmozdulás: megjelennek a zeneszerzőt méltató írások, külön Bartók-számok az Új Zenei Szemlében, Művelt Népből, Új Hangban; kiállítást rendeznek tiszteletére a Nemzeti Múzeumban és az Akadémiai Kiadó emlék-kötetet ad ki. Zenéjének ügye ekkor már nem egyéni ügy, hanem egész Európa magáénak tekinti örökségét. Életét, hagyatékát feldolgozni egyre többen érzik kötelességüknek: írók, költők, zenészek; magyarok, nem magyarok. Ezt a szerzőgárdát veszi számba és sorakoztatja fel a Bartók élete a dokumentumok tükrében, Bartók élete képekben és dokumentumokban és a Bepillantás Bartók műhelyébe fejezet. Természetesen a recenziók inkább csak utalni tudnak a gazdag szakirodalomra, a kiválasztott kötetek lényegi vonásaira, mintsem valamennyiről érdeméhez méltóan megemlékezni, s ezért néha kerülhet csak sor egy-egy tanulmányíró (például *Demény János, Lendvai Ernő*) vagy mű (például *Cantata profana*) jelentőségének kiemelésére. Mégsem tűnik mindeme számvetés lexikális adathalmaznak, hiszen Fodor az európai és hazai zenekutatók eredményeit úgy jelzi, hogy néha súlypontozza az izgalmasabb kérdéscsoportok (például a szép és a csúf harca Bartók zenéjében, az aranymetszés szerepe, a zenei textus alakulása stb.) köre az eddig közölt jelentősebb írásokat. Érdemes felsorakoztatni egy-két nevet azokéból, akikre a könyv felhívta a figyelmüket. A nagy magyar szerző első pártfogói közé tartozott Reinitz Béla, Ady Endre, Kacsóh Pongrác, Thomas Mann, Colin Mason; de Szabolcsi Bence, Tóth Aladár, Keszi Imre publicisztikája, Kosztolányi Dezső interjúja, s a Bónis Ferenc által közzétett, 264 fotót tartalmazó album is a szellemi együttműködés szép bizonyosságául szolgálhat. Fodor András vallomásai nemcsak a „laikus” zeneértő szavaival tolmácsolják a különféle kiadványok gondolatait, hanem a zeneértő kritikussával is. Mindemellett érdeme a könyvnek, hogy miközben szó esik korunk e nagy géniuszaról, mindig történik kitekintés a kortárs hazai és európai zenére zenei élmény személyes, szuggesztív kapcsolása révén (például Stravinskyhez, Alban Berghez, Schönberghez.) És míg a kötet bevezetésében Bartók igazi emberi arcáról, humanizmusáról, kivételes egyéniségéről kapunk portrét, addig a gyűjtemény nagyobbik, második része inkább a zeneszerző műhelyébe enged bepillantani a róla szóló írások segítségével (Kroó György: *Bartók színpadi művei*; Benkő András: *Bartók Béla romániai hangversenyei stb.*).

A kötetet a nyitó és záró vers formailag összefogja, s ugyanakkor így teszi személyessé a küzdelemtől a győzelemig eljutó Bartók zenei testamentumáról írt, recenziók ürügyén elmondott vallomásokat, melyekben mindig ennek a szellemi örökségnek okos megőrzésére, továbbadására buzdítja Fodor András könyve valamennyi olvasóját.

Hübert Ildikó

Gábor István: *A Vigadó története.*
Zeneműkiadó, Budapest, 1978. 159 l.

Már a 18. század utolsó negyedében felmerült az a gondolat, hogy Pest közép-pontjában fel kellene építeni egy művészeti központot, mely otthont adhatna a színháznak, zenének és a szórakozásnak is. Hamarosan megkezdődött az épület tervezése; majd a tervek kivitelezésének munkája – megszámlálhatatlan intrika és bonyodalom után – Pollack Mihályra maradt. A Vigadó épülete 1832-ben készült el, az avató ünnepségre 1833-ban került sor.

A Vigadó hamarosan Pest központja lett. Nemcsak a magyar művészeti életnek volt azonban egyik otthona, de például 1848-ban az Országgyűlés Képviselőháza is a nagyteremben ülésezett. A rövid pár esztendő alatt is történeti nevezetességüvé vált épületet Hentzi 1849-ben rommá lövette. Újjáépítésével Pest város tanácsa 1853-ban Hild Józsefet bízta meg, majd az ő terveinek felülvizsgálatára és átdolgozására Feszl Frigyeset kérték meg.

A Vigadó nagyterme – noha hangzás szempontjából sok bírálat érte – a magyar zenei élet középpontjává lett. Érthető, hogy Gábor István, a „sokat túrt” épület monográfusa részletesen foglalkozik a vendégművészekkel, s egész fejezetben elemzi Liszt és a Vigadó kapcsolatát. A Vigadó lett a magyar művelődéstörténetben is jelentős szerepet játszott Filharmóniai Társaság otthona, Gábor István alapos anyaggyűjtő munkával idénről idénre követi végig a Társaság Zenekarának legfontosabb hangversenyeit, s nyomon kíséri az itt megfordult világhíres vendégművészek felépéseit is.

Fejezetről-fejezetre idézhetjük fel a fényes – és kevésbé fényes – estéket; s képet kapunk arról is, hogyan lett az épület progresszív politikai demonstrációk (a Történelmi Emlékbizottság és a Független Színpad előadásainak jóvoltából) otthonává. Történeti vonatkozásban is hasznos összefoglalás *A Vigadó szerepe a munkásmozgalomban* című részlet. A Történelmi Emlékbizottság itt rendezett előadásai a fasizmus elleni szellemi honvédelem fontos eseményei voltak.

Budapest ostrománál szinte helyrehozhatatlan károkat szenvedett a Vigadó. Újjáépítésének küzdelmes éveiről ugyancsak részletes beszámoló olvasható Gábor István érdekes, művelődéstörténeti szempontból is fontos munkájában. Azt természetesen nem írhatta meg – túl is nőtt volna vállalkozása keretén –, hogy a Vigadó bizonyos vonatkozásban szellemi központja is volt költő-nemzedékeknek. Kivált azoknak a generációknak életében játszott fontos szerepet, melyek századunkban oly sokat kaptak a zene ihletéséből, s oly sokat adtak vissza is annak. (Fontos dolgokat ír le ebben a vonatkozásban *A líra regényében Vas István.*) Ennek a rendkívül nehezen dokumentálható, de jelentős szellemi ösztönzésnek a történet ugyancsak érdemes volna egyszer megírni: a vigadói hangversenyek után rajzoltak ki a fiatal költők és írók a környező kávéházakba – például a Hangli hársfái alá –, hogy „szürkebarátot” igyanak, vagy lapalapítási terveiket igyekezzék körvonalazni. Ebben a vonatkozásban is szellemi gócpont volt a Vigadó, s történetének ezek a rejtett vonatkozásai is megérdemelnék a további kutató munkát.

Gábor István könyve érdekes, eleven, nagy szakértelemmel megírt olvasmány, s használhatóságát növelik a jól megválogatott illusztrációk.

Rónay László

Holopov, J. Ny.: A 20. századi zene harmóniavilágából.
Zeneműkiadó, Budapest – Kárpáti Kiadó, Uzsgorod, 1978. 232 l.

A szerző a 20. századi zene harmóniavilágának elemzésére vállalkozik e könyvében, s olyan módszert igyekszik kidolgozni, melynek segítségével e harmóniavilágot meghatározó alapelveket megragadhatja. Elemző módszerének kialakításához három nagy kérdéscsoport vizsgálatát látta legcélravezetőbbnek:

1. A harmónia fogalmának változása a 20. század zenéjében;
2. A zene polifonizációjának tendenciája (polifon harmónia, funkcióviszonyok változása);
3. A harmónia individualizációja.

A kötet érdekességét számunkra nemcsak a vállalkozás újdonsága adja, hanem azok a magyar vonatkozású utalások is, melyek a főként szerző *Bartók*ról írt tanulmánya révén kerültek a kötetbe. (A lapalji jegyzetben még a következő nevek is hivatkozik: Bárdos Lajos, Bónis Ferenc, Lajtha László, Lendvai Ernő, Kallós Sándor, Kárpáti János, Kodály Zoltán, Sándor György, Szöllőssy András, Szabolcsi Bence.)

A könyv utolsó fejezete a Bartók-műveken kívül még Ravel, Debussy, Prokofjev, Hindemith, Sosztakovics, Mjaszkovszkij zenéjének analizálásával foglalkozik.

A kötet záró-összefoglaló fejezetet függelék követi, melyben Holopov egy már régebben publikált *Bartók*-írását adja ismét közre. A *Mese a kis légyről* című darabot a szovjet tanulmányíró a „monotonális gondolkodás végső határait képviselő művek” egyikének tartja, s úgy véli, hogy ennek elemzése Szkrjabin és Mjaszkovszkij egyes kompozíciójához hasonlóan problémát jelenthet. A függelék a megoldás egyik útjáról számol be, újraközlése ezért lényeges.

Hübert Ildikó

Franz Liszt. Beiträge von ungarischen Autoren.

Herausgegeben von Klara Hamburger. Corvina Budapest, 1978. 336 l.

E német nyelvű előadásgyűjtemény a zeneértő világ számára híven dokumentálhatja a magyar Liszt-kutatások gazdagságát és sokrétűségét. Liszt Ferenc a maga korának egyik legszínesebb, legérdekesebb egyénisége volt, aki a művészetek szinte minden ágában otthon volt, számos nagy költő, képzőművész fantáziáját termékenyítette meg. Zongorajátéka páratlanul virtuóznak bizonyult, alakja köré pedig legendákból font csokrot a felfokozott kortársi képzelet. E legendák sokáig elfödtek életének és művészetének korszakos jelentőségét, azt a tényt, hogy a romantika lehetőségeit a modern zenei formálás felé tágitotta. Erre elsőnek *Bartók*, majd nyomán az idős Lisztről írt poétikusan szép könyvében *Szabolcsi Bence* irányította a kutatók figyelmét. Történetileg is helyes hát, hogy Bartóktól két írás is szerepel a gyűjteményben: *Liszt zenéje és a mai közönség*, illetve a *Liszt-problémák* című írás. A külföldi kutatók számára is alapvető ismereteket tartalmaz *Sárosi Bálint*nak a cigányzenéről szóló tanulmánya, melynek alapján érthetővé válhat, miért ebben az irányban kereste Liszt Ferenc a magyar népzene forrását. Az életrajzi tárgyú közlések közül kiemelkedik *Békefi Ernő Liszt Ferenc* című tanulmánya, mely a szerző *Liszt Ferenc származása és családja* című könyvének (1973) legfontosabb eredményeit foglalja össze, és *Prahács Margit Liszt Ferenc és a budapesti Zeneakadémia*, című írása, mely a zeneköltő budapesti éveivel, a magyar zene fejlesztésével kapcsolatos munkájáról mond el fontos felismeréseket. A kifejezetten szakmai érdekű publikációk

közül izgalmas zeneelméleti kérdésekkel foglalkozik *Bárdos Lajos*, *Gárdonyi Zoltán* és *Somfai László*, míg *Szelényi István* *Az ismeretlen Liszt* című írása már mintegy a további kutatás lehetőségeit villantja föl.

R. L.

Zenei írások a Nyugatban.

Szerkesztette: Breuer János. Zeneműkiadó, Budapest, 1978. 516 l.

A Nyugat nem volt zenei folyóirat, mindazonáltal igen jelentős a szerepe a magyar zenetörténetben. Elsők között állt ki *Bartók Béla* és *Kodály Zoltán* művészete mellett, s minden korszakában színvonalas esszékkel szolgálta a modern zene ügyét. A magyar zenekritika legnagyobb alakjai szinte kivétel nélkül írtak a lapba, s kivált *Csáth Géza*, *Molnár Antal*, *Tóth Aladár* és *Szabolcsi Bence* esszéi, tanulmányai nyújtják a különböző művészeti ágak szintézisének izgalmas példáit.

Breuer János mindenképpen fontos feladatra vállalkozott, amikor csokorba gyűjtötte a Nyugat leglényegesebb zenei tárgyú írásait. Nem vette fel gyűjteményébe azokat a bírálatokat és tanulmányokat, melyek más kiadványokban is olvashatók, így az olvasó hiába keresi *Bartók Béla* és *Kodály Zoltán* úttörő írásait, vagy *Adynak* zenei tárgyú jegyzeteit, melyeket *Varga József* gyűjtött egybe az évfordulóra. S ha ez a válogatási elv csökkenti is némileg a kötet használhatóságát, amit olvashatunk, mégis izgalmas, forrásértékű leírása, dokumentuma annak a küzdelemnek, melyet a művészi modernség elismertetéséért vívtak a Nyugat zeneírói. Külön érdekességet kölcsönöz a gyűjteménynek *Füst Milán* és *Kosztolányi* egy-egy írása. S egy változatlanul nyitott kérdés, melyet e válogatás is igazol: vajon mi lehetett az oka, hogy a „Babits-korszakban” oly észrevehetően csökken a zenei jellegű írások száma? Elképzelhető, hogy az érzékeny, a vers legkisebb rezdülésére is kényesen ügyelő költő nem érdeklődött volna a zene iránt? . . .

Fontos, érdekes kötetet válogatott egybe *Breuer János*, s csak remélhetjük, hogy hamarosan folytatása is elkészül, mely a Nyugat matinéinak műsorait tartalmazza majd.

Rónay László